

Dorota Zimnoch

Wizyta studyjna do Niemiec

23 – 29 czerwca 2013 r.

Bogaty program wizyty studyjnej do Saksonii i Saksonii-Anhalt pozwolił nie tylko poznać zasady organizacji ewaluacji zewnętrznej w obu landach, ale także skłonił do licznych refleksji na ten temat. W swoim sprawozdaniu chciałabym przedstawić niektóre aspekty prowadzenia ewaluacji zewnętrznej w tych dwóch krajach związkowych, zaznaczając, że jest wiele podobieństw w organizacji procesu badania. Bardzo podobne są także problemy związane z wykorzystaniem wyników ewaluacji przez szkoły.

Cele i charakter ewaluacji

„Ewaluacja nie obleje testu na wiarygodność, jeśli postrzegana będzie jako wsparcie” – usłyszeliśmy w LISA (Narodowym Instytucie ds. Jakości Szkół i Edukacji Nauczycieli) w Halle. Dlatego najważniejszym celem ewaluacji jest wsparcie szkół poprzez ocenę ich pracy za pomocą określonych kryteriów.

Pracownicy Saksońskiego Instytutu Edukacji w Radebeul podkreślają charakter kontrolny ewaluacji i przejrzystość pracy ewaluatorów. Instytucje prowadzące ewaluację zewnętrzną w obu landach pragną, aby ich praca była postrzegana przez szkoły jako usługa. Obszary ewaluacji i kryteria są przejrzyste, zaś szkoła powinna otrzymać wskazówki i wsparcie od ewaluatorów. W Saksonii-Anhalt w raporcie formułowane są rekomendacje do dalszej pracy (w odniesieniu do spełnienia standardu). Istotne jest również i to, że ewaluacja ma charakter inspekcji w pełni niezależnej od nadzoru państwowego, a głównym jej skutkiem powinno być ustalenie przez szkołę celów do dalszej pracy.

W obu landach raport otrzymuje szkoła i to od jej decyzji zależy, kto uzyska do niego wgląd. Raport dostaje także instytucja odpowiadająca za nadzór pedagogiczny. W związku z powyższym nie ma rankingu wyników, które szkoły uzyskały podczas ewaluacji zewnętrznej. Również wybór i kolejność tego, co chce zmienić szkoła w wyniku ewaluacji zewnętrznej zależy wyłącznie od niej samej.

Organizacja badania

W obu landach bardzo mocno podkreśla się, że ewaluacja zewnętrzna jest prowadzona poprzez wizytację w szkole. Główne metody, za pomocą których jest ona realizowana, to ankietowanie uczniów, nauczycieli i rodziców, obserwacja lekcji i obserwacja szkoły, analiza dokumentów oraz wywiady z nauczycielami, uczniami, rodzicami, partnerami szkoły (w przypadku szkoły zawodowej są to również zakłady pracy, z którymi współpracuje szkoła) oraz wywiad z dyrektorem, który jest oceniany.

Na podkreślenie zasługuje, że podczas ewaluacji przeprowadza się średnio 35 obserwacji, a w szkołach zawodowych 40 obserwacji, przy czym ani dyrektor, ani nauczyciele nie wiedzą, które lekcje będą obserwowane. Obserwacje prowadzone są przez 20 minut przez dwóch obserwatorów, zgodnie z formularzem obserwacji liczącym 18 pytań. W Saksonii-Anhalt harmonogram obserwacji jest sporządzany w ten sposób, aby 2-3 razy objąć lekcje prowadzone przez każdego nauczyciela i wszystkie roczniki uczniów. Lekcje nie są omawiane, a zatem nauczyciel nie otrzymuje informacji zwrotnej. Ocenie podlegają nie treści merytoryczne, lecz praca pedagogiczna nauczyciela.

Wszystkie ankiety skierowane do nauczycieli, uczniów i rodziców wypełniane są w wersji papierowej, a następnie przekazywane do firmy zewnętrznej, która opracowuje wyniki i przekazuje je w formie zestawień ewaluatorom.

Wykorzystanie wyników badania – formułowanie celów do dalszej pracy

Oprócz opisu stanu zastanego w szkole ewaluacja zewnętrzna powinna być spojrzeniem z zewnątrz, które pomoże jej ocenić swoją pracę. W raporcie wskazane są jej mocne i słabe strony, a to z kolei powinno być punktem wyjścia do doskonalenia pracy w następnych latach po określeniu na podstawie raportu tzw. celów szkoły.

W obu landach dostrzec można problemy z wykorzystaniem wyników ewaluacji zewnętrznej. Przykładem tego może być szkoła specjalna w Lipsku, którą mogliśmy poznać bezpośrednio. Jest to szkoła, która rok temu przeszła ewaluację zewnętrzną, ale do tej pory nie ma opracowanych celów do dalszej pracy, pomimo, że poproszono o współpracę moderatora procesów (osoba odpowiedzialna za wsparcie szkół w zakresie opracowania celów po ewaluacji zewnętrznej) i odbyły się dwa lub trzy spotkania dotyczące wykorzystania wyników ewaluacji. Ostatecznie stwierdzono, że raport z

badania wypadł całkiem dobrze, więc można podjąć działania mające na celu doskonalenie pracy szkoły, jednak nie wynikające z ewaluacji.

Jakie korzyści przynosi szkole opracowanie celów? Zdaniem moderatora procesów Mario Coccejusa z Oddziału Regionalnego w Lipsku Saksońskiej Agencji Edukacji określenie celów przez szkołę daje jej:

- więcej samodzielności;
- większe zaangażowanie różnych osób ze szkolnej społeczności (ponieważ dotyczy to ich bezpośrednio);
- wzmocnienie kompetencji nauczycieli poprzez rozwiązywanie konkretnych problemów;
- zdobycie pewności siebie, że szkoła potrafi samodzielnie rozwiązać napotkane trudności.

Z pewnością na uwagę zasługuje rozwiązanie przyjęte w Saksonii-Anhalt określane jako konferencja końcowa, które polega na tym, że po kilku miesiącach zespół ewaluatorów odwiedza szkołę po to, by jeszcze raz postawić najważniejsze pytania i uzyskać na nie odpowiedzi. Jest również nowy pomysł, aby szkoła sama przygotowała program tej konferencji i przedstawiła wszystkim zainteresowanym, a przede wszystkim rodzicom uczniów, swój plan działania na następny okres.

Odbiór ewaluacji przez szkoły

W jaki sposób przyjmowana jest ewaluacja w szkołach mogliśmy dowiedzieć się od Juliane Keitel - członka zespołu badawczego składającego się z pracowników Uniwersytetu w Lipsku, który na zlecenie Ministerstwa Kultury i Edukacji oraz Instytutu Edukacji w Saksonii przeprowadził badanie dotyczące tego problemu na próbie 30 szkół różnych typów. Badanie było prowadzone w okresie od kwietnia 2010 r. do grudnia 2012 r. i miało charakter jakościowy. Efektem pracy zespołu jest 140-stronicowy raport opisujący, w jaki sposób ewaluacja zewnętrzna oddziałuje na jakość pracy szkoły. Najważniejsze ustalenia wynikające z badania mówią, że:

- ewaluacja zewnętrzna jest widziana jako kontrola;
- pracownicy szkół podchodzą do ewaluacji z ogromnymi emocjami;
- dyrektorzy przed ewaluacją starają się jak najwięcej dowiedzieć na jej temat i jak najlepiej do niej przygotować (np. przygotować jak najlepsze lekcje);
- wyniki ewaluacji są własnością szkoły i to ona sama decyduje, co z nimi zrobić, tzn. komu je udostępnić, przy czym widoczna jest wzrastająca rola rodziców - niektóre szkoły udostępniają wyniki wszystkim rodzicom;
- treści zawarte w raportach są usprawiedliwieniem dla wprowadzania w szkołach pewnych treści i podejmowania różnych decyzji;
- charakterystyczne jest podejście do obowiązku wyznaczania celów dla szkoły po zakończonej ewaluacji – jest to postrzegane jako obowiązek narzucony z góry (dyrektorzy widzą się jako podporządkowani);
- dyrektorzy szkół postrzegają ewaluację zewnętrzną jako „środek wychowawczy” – mówią, że muszą być bardziej odpowiedzialni za pracę szkół;
- niektórzy dyrektorzy czują się odpowiedzialni za wyniki ewaluacji, inni z kolei prezentują postawę obronną;
- dyrektorzy często poddają w wątpliwość bezstronność ewaluatorów i formułowane przez nich oceny obserwowanych lekcji;
- dyrektorzy wyrażają wiele obaw dotyczących przyszłości swojej szkoły.

Podsumowując należy stwierdzić, że podczas wizyty mogliśmy poznać z bliska system ewaluacji zewnętrznej w obu państwach związkowych i zaobserwować wiele ciekawych rozwiązań. Ich wspólną cechą jest pragmatyzm, dążenie do tego, aby procedury ewaluacji były dostosowane do istniejących warunków i możliwości, odpowiadały potrzebom szkoły i aby w szkołach zwiększała się akceptacja dla ewaluacji zewnętrznej.